

COI Focus

TUNESIË

Behandeling van terugkeerders door hun nationale autoriteiten

23 februari 2021

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen. De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemd worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoud

Lijst van afkortingen	3
Inleiding.....	4
1. Migratiecontext	5
2. Migratiewetgeving.....	6
3. Terugnameovereenkomsten	8
4. Soorten terugkeer	10
4.1. Vrijwillige terugkeer	10
4.1.1. Organisatie en identificatieprocedure	10
4.1.2. Cijfergegevens	10
4.2. Gedwongen terugkeer	11
4.2.1. Organisatie en identificatieprocedure	11
4.2.2. Cijfergegevens	11
5. Terugkeer op het grondgebied	12
5.1. Procedures bij aankomst.....	12
5.2. Overzicht van gemelde problemen	12
6. Opvolging op het grondgebied.....	14
6.1. Begeleidingsprogramma's	14
6.2. Overzicht van gemelde problemen	15
Samenvatting	16
Bibliografie.....	17

Lijst van afkortingen

AI	Amnesty International
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
CAT	Committee against Torture
DCAF	Le Centre pour la gouvernance du secteur de la sécurité - Genève
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
EASO	European Asylum Support Office
EU	Europese Unie
FTDES	Forum Tunisien pour les Droits Economiques et Sociaux
HRW	Human Rights Watch
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
MOU	Memorandum of Understanding
LP	Laissez-passer

Inleiding

Dit rapport beschrijft de houding van de Tunesische autoriteiten ten opzichte van hun onderdanen die naar hun land terugkeren nadat ze het land illegaal hebben verlaten en/of een verzoek om internationale bescherming in België hebben ingediend en/of er verbleven hebben. Er wordt niet nader ingegaan op de behandeling door de autoriteiten van terugkeerders met een politiek, etnisch, religieus of terroristisch profiel.

Dit rapport omvat de periode van januari 2019 tot begin februari 2021. Cedoca heeft het onderzoek afgesloten op 9 februari 2021.

De terugkeer naar het land van herkomst moet worden overwogen wanneer de vreemdeling niet meer voldoet aan de voorwaarden voor zijn verblijf in België. Deze terugkeer kan vrijwillig of gedwongen zijn. Vrijwillige terugkeer betekent dat de beslissing om terug te keren toekomt aan de vreemdeling, die zijn reis zelf kan organiseren of een beroep kan doen op een terugkeerprogramma, dat wordt gecoördineerd door het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil) en wordt georganiseerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) of door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).¹ De terugkeer is echter gedwongen wanneer het gastland de persoon tegen zijn wil terugzendt naar zijn land van herkomst. De DVZ organiseert deze terugkeer.²

Dit rapport bestaat uit zes delen. Terwijl het eerste deel de huidige migratiecontext beschrijft, behandelt het tweede deel de wetgeving die op dit gebied van toepassing is. Het derde deel behandelt de eventuele terugnameovereenkomsten tussen België en/of de Europese Unie (EU) en Tunesië. Het vierde deel heeft betrekking op de soorten terugkeer (vrijwillig en gedwongen) die door de Belgische autoriteiten worden toegepast. In het vijfde deel behandelt Cedoca de aankomst op de luchthaven en onderzoekt de beschikbare informatie over de aanwezige autoriteiten, de soorten controle en de problemen die zich eventueel kunnen voordoen. De verdere opvolging door de autoriteiten na terugkeer wordt in het laatste deel behandeld.

Dit niet-exhaustieve document werd opgesteld op basis van beschikbare openbare informatie. In dit verband vestigt Cedoca er de aandacht op dat de geraadpleegde bronnen niet altijd het soort terugkeer (vrijwillig of gedwongen) verduidelijken. Informatie werd soms rechtstreeks ingewonnen bij bronnen die bij de organisatie van terugkeer betrokken zijn, zoals de DVZ en het IOM.

Cedoca gebruikt de termen "aanvraag/asielzoeker" wanneer het verwijst naar informatie van vóór de nieuwe terminologie, die dateert van de inwerkingtreding in maart 2018 van de wet die de Europese Asielprocedurerichtlijn uit 2013 in de Belgische wet omzet.³

¹ Fedasil, s.d., [url](#)

² Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, werd in de Belgische wet omgezet door drie teksten: de Wet van 19 januari 2012 tot wijziging van de wet van 15 december 1980, de Wet van 19 januari 2012 tot wijziging van de wetgeving met betrekking tot de opvang van asielzoekers en het Koninklijk besluit van 19 juni 2012 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en het koninklijk besluit van 20 juli 2001 betreffende de werking en het personeel van de algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie in het kader van de controle van de gedwongen terugkeer.

³ CGVS, 21/03/2018, [url](#)

1. Migratiecontext

Tunesië kende een eerste piek van emigratie richting Europa na de onafhankelijkheid van Frankrijk in 1956. Vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw sloot het land bilaterale verdragen met Europese landen, waaronder ook met België.⁴ Vanaf midden jaren zeventig van de twintigste eeuw begonnen de Europese landen onder de invloed van de door de oliecrisis veroorzaakte economische crisis met een verstrenging van hun immigratiebeleid. Dit zorgde ervoor dat de Tunesische emigratie veranderde van meer circulair naar permanent. Bovendien kwamen er nieuwe bestemmingen bij zoals Italië in de jaren tachtig. Toen Europese landen in de jaren negentig de visumplicht invoerden werd de irreguliere emigratie meer en meer de dominante variant.⁵ In de jaren 2000 leek de samenwerking tussen de Tunesische regering, de Europese Unie (EU) en haar lidstaten in de strijd tegen irreguliere migratie succes te hebben, zonder deze helemaal te stoppen. De sociale onrust en de frustraties van de jonge bevolking bleken echter sterker, ondanks de uitwerkingen van de financiële crisis en de daarmee verbonden verminderde economische en legale mogelijkheden om Europa te bereiken. In de maanden na de revolutie en de val van president Ben Ali werd dit duidelijk: tussen januari en september 2011 reisden meer dan 20.000 Tunesiërs clandestien over de Middellandse Zee naar Italië.⁶

Eind 2011 werden de grenscontroles terug ingevoerd en de situatie stabiliseerde. De irreguliere migratie naar Italië nam af naar minder dan 1.000 in 2016, maar steeg opnieuw naar meer dan 6.000 in 2017 en 5.000 in 2018. In de eerste elf maanden van 2020 kwamen 12.490 Tunesiërs over de Middellandse Zee naar Italië.⁷ Vanuit Italië worden Tunesiërs in grotere aantallen teruggestuurd, meestal kort na hun aankomst.⁸

Cijfergegevens verzameld door het European Asylum Support Office (EASO) in oktober 2020 tonen aan dat van januari tot oktober 2020 1.902 Tunesiërs in de EU+ staten een verzoek om internationale bescherming hebben ingediend.⁹ Volgens cijfers van Eurostat dienden in 2018 in de EU+ 3.595 en in 2019 4.130 Tunesiërs verzoeken om internationale bescherming in.¹⁰ De erkenningsgraad voor deze verzoeken in de EU+-landen lag in oktober 2020 op 5 %.¹¹

⁴ *Overeenkomst tussen België en Tunesië betreffende de tewerkstelling en het verblijf in België van Tunesische werknemers, en bijlagen, ondertekend te Tunis op 7 augustus 1969, inst. W. 13 december 1976 (B.S. 17 juni 1977)* in: Wouters J., Vidal M., 2005, [url](#), p. 4

⁵ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 15

⁶ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 15

⁷ UNHCR, , s.d., [url](#)

⁸ Inkyfada (Poletti A.), 26/11/2020, [url](#)

⁹ EASO, 10/2020, [url](#)

¹⁰ Eurostat, 25/02/2021 [laatste update], [url](#)

¹¹ EASO, 10/2020, [url](#)

2. Migratiewetgeving

De Tunesische Grondwet garandeert de rechten van de burgers om het land te verlaten en ook om terug te keren uit het buitenland:

"Article 24 :

L'État protège la vie privée, l'inviolabilité du domicile et le secret des correspondances, des communications et des données personnelles.

Tout citoyen dispose de la liberté de choisir son lieu de résidence et de circuler à l'intérieur du territoire ainsi que du droit de le quitter.

Article 25 :

Aucun citoyen ne peut être déchu de la nationalité tunisienne, ni être exilé ou extradé, ni empêché de revenir dans son pays."¹²

Volgens de Tunesische Strafwet is het echter strafbaar om een andere persoon op frauduleuze wijze ertoe aan te zetten om het grondgebied te verlaten:

"Article 295.- Est puni des peines prévues à l'article 291 du présent code, quiconque, amène, frauduleusement, autrui à quitter le territoire tunisien en alléguant de faits inexistantes ou en usant de fausses nouvelles."¹³

De Wet over paspoorten en andere reisdocumenten van 1975 omvat straffen voor Tunesiërs die bewust het grondgebied verlaten of betreden zonder geldig reisdocument. Deze strafbepalingen gelden echter niet voor terugkeerders zonder documenten in geval van overmacht en in bijzondere gevallen:

"ARTICLE 35.

Tout Tunisien qui quittera sciemment le territoire tunisien ou y entrera sans être muni d'un document de voyage officiel sera puni d'un emprisonnement de 15 jours à 6 mois et d'une amende de 30 à 120 dinars ou de l'une de ces deux peines seulement.

En cas de récidive, le contrevenant pourra être condamné au double de la peine prévue à l'alinéa précédent.

Toutefois en cas de force majeure et dans des cas particuliers, les peines prévues par cet article ne s'appliquent pas à l'encontre de ceux qui rentrent en Tunisie démunis de titre de voyage."¹⁴

Volgens informatie verkregen van IOM België bevat deze wet geen wetsartikelen met betrekking tot bestrafing indien een persoon op een geldige wijze is uitgereisd en pas later in de illegaliteit is verzeild geraakt.¹⁵

In dezelfde wet worden ook de verschillende laissez-passers gedefinieerd die de Tunesische diplomatieke posten in het buitenland uitreiken. Tunesische staatsburgers krijgen het type A uitgereikt. Dit document is slechts geldig voor de terugkeer naar Tunesië of alleen op het grondgebied van het land van verblijf:

"Laissez-passer «A»

¹² *Constitution de la République Tunisienne*, 20/04/2015, [url](#)

¹³ *Code Pénal, Edition revue et corrigée le 9 février 2015*, s.d., [url](#)

¹⁴ DCAF, s.d., [url](#)

¹⁵ IOM, e-mails, 30/10/2020, 08/02/2021

Art. 21 (nouveau) – Modifié par la loi n° 2004-6 du 3 février 2004 – En cas d'empêchement à la délivrance d'un passeport, ou à son renouvellement ou à la délivrance d'un duplicata, ou en cas de retrait, de vol ou de perte, il peut être délivré au ressortissant tunisien à l'étranger un laissez-passer de type (A) valable uniquement pour le retour en Tunisie ou au seul territoire de l'Etat de résidence.

Art. 22 – Les laissez-passer type "A" sont délivrés par les représentations diplomatiques ou consulaires de Tunisie.¹⁶

Er bestaat ook een bilateraal akkoord tussen België en Tunesië over de tewerkstelling en het verblijf van Tunesische werknemers in België van 1969.¹⁷

¹⁶ DCAF, s.d., [url](#)

¹⁷ *Overeenkomst tussen België en Tunesië betreffende de tewerkstelling en het verblijf in België van Tunesische werknemers, en bijlagen, ondertekend te Tunis op 7 augustus 1969, inst. W. 13 december 1976 (B.S. 17 juni 1977)* in: Wouters J., Vidal M., 2005, [url](#), p. 4

3. Terugnameovereenkomsten

Er bestaat geen terug- en overnameakkoord tussen België en Tunesië¹⁸, maar er is wel een afspraak in de vorm van een Memorandum of Understanding (MOU) gesloten op 17 juli 2018. De inhoud van dit akkoord is confidentieel en mag niet aan derden worden onthuld.¹⁹ Volgens informatie verkregen van DVZ behelst deze MOU ook andere onderwerpen buiten de terugname van Tunesische staatsburgers.²⁰

Er bestaan wel meerdere migratieovereenkomsten tussen Tunesië en andere landen en ook met de Europese Unie:

In maart 2014 hebben de EU en Tunesië een partnerschap voor de mobiliteit gesloten.²¹ Dit partnerschap is een intentieverklaring van beide partners om de influx van migranten naar de Europese Unie te sturen en te beperken. Dit geldt zowel voor de Tunesische burgers alsook voor burgers van derde landen die vanuit Tunesië proberen om over de zee Europa te bereiken. Ook over de terugkeer naar Tunesië vanuit de EU worden afspraken beoogd, en net als rond de immigratie gaat het bij de terugkeer niet uitsluitend om het faciliteren van de terugname van Tunesiërs, maar ook van burgers van derde landen (zover deze een verblijfsrecht in Tunesië hebben).²² In punt 9 van de verklaring van beide partijen wordt een terugnameakkoord tussen de EU en Tunesië in het vooruitzicht gesteld. Dit akkoord wordt daarbij uitdrukkelijk gekoppeld aan een akkoord over de versoepeling van de visumvoorwaarden voor Tunesiërs.²³

In punt 14 en 19 van dezelfde verklaring worden omkaderende maatregelen voor de vrijwillige terugkeer van irreguliere Tunesische migranten vooropgesteld, met name begeleiding om hun socio-economische re-integratie te steunen.²⁴

Dit akkoord sluit onderhandelingen over nieuwe bilaterale migratieakkoorden tussen lidstaten en Tunesië niet uit en moedigt ook aan om op bestaande voort te bouwen.²⁵

In oktober 2016 begonnen de onderhandelingen over visa en terugname met de EU.²⁶ Deze onderhandelingen hebben tot nu (stand van zaken januari 2021) nog niet tot een akkoord geleid.²⁷

Met Italië heeft Tunesië vier akkoorden gesloten tussen 1998 en 2011²⁸, in 2017²⁹ en een voorlopig laatste op 17 augustus 2020. Dit laatste akkoord mikt heel duidelijk op het verhinderen van de illegale immigratie naar Italië van zowel Tunesiërs als burgers van derde landen. Tunesië krijgt 11 miljoen euro financiële steun in ruil voor een betere bewaking van zijn buitengrens en het verhinderen van de

¹⁸ DVZ, e-mail, 21/01/2021

¹⁹ DVZ, e-mail, 29/11/2019; DVZ, e-mail, 21/01/2021; RTBF, 17/07/2018, [url](#); RTBF (Touriel A.), , 29/11/2018, [url](#); European Migration Network, , 17/07/2018, [url](#)

²⁰ DVZ, e-mail, 29/11/2019

²¹ Commission Européenne, *L'UE et la Tunisie établissent leur partenariat de mobilité*, 03/03/2014, [url](#)

²² Commission Européenne, *Déclaration conjointe pour le Partenariat de Mobilité entre la Tunisie, l'Union Européenne et ses Etats membres participants*, 03/03/2014, [url](#)

²³ Commission Européenne, *Déclaration conjointe pour le Partenariat de Mobilité entre la Tunisie, l'Union Européenne et ses Etats membres participants*, 03/03/2014, [url](#), punt 9.

²⁴ Commission Européenne, *Déclaration conjointe pour le Partenariat de Mobilité entre la Tunisie, l'Union Européenne et ses Etats membres participants*, 03/03/2014, [url](#), punt 14 en punt 19

²⁵ Commission Européenne, *Déclaration conjointe pour le Partenariat de Mobilité entre la Tunisie, l'Union Européenne et ses Etats membres participants*, 03/03/2014, [url](#), punt 23.

²⁶ Commission Européenne, 12/10/2016, [url](#)

²⁷ DVZ, e-mail, 21/01/2021

²⁸ Inkyfada (Mzalouat H.), 20/03/2015, [url](#)

²⁹ 24 heures, 09/02/2017, [url](#)

overtocht over de Middellandse Zee.³⁰ De Italiaanse minister van Buitenlandse Zaken di Maio stelde in een TV-toespraak dat iedereen die illegaal het land binnenkomt zal worden gerepatriëerd.³¹

In 2008 hebben Frankrijk en Tunesië een kaderakkoord rond migratie gesloten (Accord-cadre tuniso-français relatif à la gestion concertée des migrations et au développement solidaire, 2012).³²

Andere landen die migratieovereenkomsten hebben gesloten met Tunesië zijn Zwitserland (Accord tuniso-suisse de coopération en matière de migration)³³ en Duitsland (akkoord over de vrijwillige terugkeer, de socio-economische re-integratie en de solidarische ontwikkeling, getekend in maart 2017).³⁴ Ook Oostenrijk heeft met Tunesië een terugnameakkoord, dit bestaat al sinds 1965.³⁵

In de praktijk tonen de Tunesische autoriteiten niet altijd de politieke wil om deze overeenkomsten effectief toe te passen. Volgens Inkyfada klagen meerdere Europese landen over de lange duur van de terugkeerprocedures in Tunesië en stemmen de belangen van de partijen niet overeen.³⁶

³⁰ FTDES, 08/10/2020, [url](#)

³¹ Il Fatto Quotidiano, 17/08/2020, [url](#)

³² LEMMA, 2017, [url](#), p. 22

³³ LEMMA, 2017, [url](#), p. 22

³⁴ LEMMA, 2017, [url](#), p. 22

³⁵ *Notenwechsel betreffend den Abschluß eines Abkommens zwischen Österreich und Tunesien über die Heimbeförderung tunesischer und österreichischer Staatsangehöriger*, Zl. 5082-A/65, , 13/08/1965, [url](#), p. 1187

³⁶ Inkyfada (Mzalouat H.), 20/03/2015, [url](#)

4. Soorten terugkeer

4.1. Vrijwillige terugkeer

4.1.1. Organisatie en identificatieprocedure

Volgens informatie verkregen van DVZ bestaan er bij vrijwillige terugkeer naar Tunesië de mogelijkheden van een zelfstandige terugkeer op eigen initiatief en met een zelf gekocht vliegticket, of een geassisteerde vrijwillige terugkeer. Hierbij wordt het ticket via REAB – Fedasil /IOM of via DVZ (cel vrijwillige terugkeer) aangeschaft.³⁷ Ook IOM laat de terugkeerders met commerciële vluchten van verschillende luchtvaartmaatschappijen reizen. De terugkeerders reizen als gewone passagiers.³⁸

DVZ krijgt indien nodig een laissez-passer van het consulaat-generaal van Tunesië in het kader van de organisatie van de terugkeer naar Tunesië. DVZ geeft aan dat er geen andere LP's worden gebruikt.³⁹ DVZ gebruikt steeds lijnvluchten naar Tunesië vanuit de luchthavens van Brussel of Charleroi.⁴⁰

Verder deelt DVZ naar eigen zeggen nooit mee aan de nationale overheden van een herkomstland of een terugkerende persoon uit dit land een aanvraag voor internationale bescherming heeft ingediend. Volgens de DVZ is het echter niet uitgesloten dat de betrokkene dit zelf mededeelt.⁴¹ Ook IOM geeft aan dat ze dergelijke informatie nooit met de diplomatieke vertegenwoordigingen delen.⁴²

IOM geeft aan geen specifieke procedures voor vrijwillige terugkeer naar Tunesië te hebben.⁴³

Wie via het terugkeerprogramma van IOM/Fedasil/Caritas vanuit België naar Tunesië terugkeert kan beroep doen op de betaling van de vliegtuigtickets tot aan de eindbestemming en krijgt begeleiding bij het terugkeerproces. De reisdocumenten en het vervoer naar de luchthaven worden vergoed (tot 50 euro per persoon). Er is eveneens een terugkeerpremie van 250 euro in cash per volwassene en 125 euro per kind voorzien. Indien nodig kunnen migranten in precaire situaties tijdelijk noodopvang krijgen.⁴⁴

4.1.2. Cijfergegevens

De DVZ heeft in 2019 vier personen geregistreerd die gebruik hebben gemaakt van de geassisteerde vrijwillige terugkeer. In 2020 waren er tot 30 september 2020 eveneens vier vrijwillige terugkeerders die door de DVZ werden begeleid. De cumulatieve cijfers voor 2020 zijn nog niet bekend.⁴⁵

IOM België heeft voor 2019 dezelfde terugkeercijfers vermeld als DVZ: vier in 2019, waarvan een in januari, een in maart en twee in augustus. In 2020 heeft IOM België zes vrijwillige terugkeerders geteld, twee in januari, twee in februari, één in november en één in december.⁴⁶

³⁷ DVZ, e-mail, 21/01/2021

³⁸ IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

³⁹ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴⁰ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴¹ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴² IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

⁴³ IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

⁴⁴ LEMMA (Muyle M.), 2018, [url](#), p. 11

⁴⁵ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴⁶ IOM, e-mail, 08/02/2021

4.2. Gedwongen terugkeer

4.2.1. Organisatie en identificatieprocedure

De Tunesische autoriteiten worden door DVZ op voorhand op de hoogte gebracht van een gedwongen terugkeer. Dit gebeurt zeker indien het om iemand gaat die met een laissez-passer en/of met een escorte wordt uitgewezen.⁴⁷

België heeft volgens DVZ geen speciale vluchten naar Tunesië georganiseerd en ook niet deelgenomen aan een vlucht georganiseerd door Frontex.⁴⁸

Verder deelt de DVZ naar eigen zeggen nooit mee aan de nationale overheden van een herkomstland of een terugkerende persoon uit dit land een aanvraag voor internationale bescherming heeft ingediend. Volgens de DVZ is het echter niet uitgesloten dat de betrokkene dit zelf mededeelt.⁴⁹

4.2.2. Cijfergegevens

De DVZ geeft aan dat in 2019 negentien Tunesische burgers vanuit België gedwongen naar hun land terugkeerden, waarvan elf met een escorte. In 2020 werden tot 30 september 2020 negen Tunesiërs gedwongen tot terugkeer, twee ervan met escorte. Er zijn nog geen cumulatieve cijfers voor 2020 beschikbaar.⁵⁰

⁴⁷ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴⁸ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁴⁹ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁵⁰ DVZ, e-mail, 21/01/2021

5. Terugkeer op het grondgebied

5.1. Procedures bij aankomst

DVZ heeft geen kennis over de specifieke controlemechanismen bij terugkeer in de luchthaven en geeft aan dat de reisdocumenten steeds worden gecontroleerd, dit is de standaardprocedure voor alle aankomende passagiers.⁵¹

Volgens IOM België bestaat er voor terugkerende Tunesiërs die in het bezit zijn van een paspoort geen specifieke procedure bij aankomst. Tunesiërs die met een laissez-passer reizen worden gewoonlijk ondervraagd bij aankomst, ongeacht of zij van België of een ander land aankomen. IOM informeert terugkeerders dat zij bij aankomst mogelijk ondervraagd en/of verhoord kunnen worden en dat IOM niet bij machte is om tussen te komen in de regels en procedures van de autoriteiten op de luchthaven of van de immigratiediensten bij een transit of bij de aankomst op de bestemming.⁵²

5.2. Overzicht van gemelde problemen

DVZ heeft naar eigen zeggen geen weet van problemen bij aankomst of nadien. De bron sluit echter niet uit dat een terugkeerder die door de eigen overheden om redenen van openbare orde of nationale veiligheid gezocht wordt, aangehouden zal worden. De contactpersoon van DVZ sluit hierbij gevallen van een risico van dubbele bestraffing uitdrukkelijk uit.⁵³

In de COI Focus *Tunisie - Le retour des ressortissants tunisiens soupçonnés d'activités liées au terrorisme van 21 mei 2019* wordt de problematiek van "non bis in idem" besproken. De geconsulteerde bronnen tonen geen eensgezindheid met betrekking tot de dubbele bestraffing, maar twee van de drie door Cedoca bevraagde experts geven aan dat de Tunesische justitie het principe dat een dubbele bestraffing niet mogelijk is, lijkt te respecteren. De derde bron heeft meegedeeld dat het principe in de wet is opgenomen, maar dat zij niet over de informatie beschikt om met zekerheid te zeggen dat de wet in deze altijd wordt toegepast.⁵⁴

IOM België heeft geen weet van problemen bij terugkeer, maar kan dit niet uitsluiten door het beperkte mandaat van de organisatie om dit op te volgen.⁵⁵

In een rapport van REACH en Mercy Corps uit 2018 werd een 80-tal terugkeerders uit Europa ondervraagd over hun migratie, terugkeer en re-integratie in de Tunesische maatschappij.⁵⁶ Het gaat om een sample van uiteindelijk 74 respondenten, waarvan bijna twee derde gedwongen werden tot terugkeer (48), een klein vierde keerde terug op eigen initiatief (18) en slechts 8 van de bevraagden hadden beroep gedaan op een geassisteerde vrijwillige terugkeer (*assisted voluntary return, AVR*).⁵⁷ Van de gedwongen terugkeerders hebben 15 van de 48 aangegeven dat zij enkele dagen in hechtenis zijn gebleven aansluitend aan hun terugkeer; 9 van de 48 hebben een boete moeten betalen en 8 van de 48 werden slechts ondervraagd door de Tunesische autoriteiten; 8 van hen hebben tegenover de onderzoekers aangegeven dat zij slecht werden behandeld door de Tunesische autoriteiten. In dit laatste geval ging het meestal om verbale agressie door de politie. Dezelfde klacht was ook te horen

⁵¹ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁵² IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

⁵³ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁵⁴ CGVS-Cedoca, 21/05/2019, [url](#), p. 25

⁵⁵ IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

⁵⁶ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#)

⁵⁷ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 2

van een persoon die op eigen initiatief is teruggekeerd en van een die vrijwillig en met assistentie terug naar Tunesië is gekeerd.⁵⁸

Hierbij dient ook te worden aangemerkt dat – volgens dezelfde bron – de meerderheid van de gedwongen teruggekeerden zich al voor hun terugkeer in hechtenis bevonden in hun gastland, zij het in een gesloten centrum of in een gevangenis. Anderen waren opgepakt tijdens illegale activiteiten of vechtpartijen voor hun gedwongen uitwijzing.⁵⁹

Alle in de studie opgenomen gedwongen terugkeerders zijn via de luchthaven van Enfidha gereisd, op een uitzondering na, die via de Carthago luchthaven van Tunis arriveerden. De niet-gedwongen terugkeer gebeurde zowel via de lucht alsook via de haven van Tunis.⁶⁰

Andere bronnen die werden geconsulteerd hebben geen melding gemaakt van problemen tijdens de terugkeer, veroorzaakt door de Tunesische autoriteiten. Onderzocht werden de websites van volgende organisaties:

- Amnesty International (AI-⁶¹)
- Human Rights Watch (HRW)⁶²
- Forum Tunisien pour les Droits Economiques et Sociaux (FTDES)⁶³
- De rapporten van het Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties (CAT)⁶⁴
- Inkyfada, een onafhankelijk mediaplatform⁶⁵
- US Department of State (Human Rights Report 2020, Report on Trafficking of Persons)⁶⁶

Inkyfada en FTDES hebben wel melding gemaakt over problemen met de behandeling van Tunesische staatsburgers die door andere Europese landen worden gerepatriëerd, met name Inkyfada heeft kritiek op de Italiaanse autoriteiten⁶⁷, en FTDES hekelt ook dat Tunesiërs in Italië niet of nauwelijks worden geïnformeerd dat zij de mogelijkheid hebben om een asielaanvraag in te dienen.⁶⁸

In het mensenrechtenrapport van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten wordt onder het hoofdstuk "Freedom of Movement" kort ingegaan op de bewegingsvrijheid van de Tunesiërs:

"The law provides for freedom of internal movement, foreign travel, emigration, and repatriation, and the government generally respected these rights."⁶⁹

⁵⁸ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 41

⁵⁹ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 37

⁶⁰ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 58

⁶¹ Amnesty International, s.d., [url](#)

⁶² HRW, s.d., [url](#)

⁶³ FTDES, s.d., [url](#)

⁶⁴ CAT, 10/06/2016, [url](#)

⁶⁵ Inkyfada, s.d., [url](#)

⁶⁶ US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 11/03/2020, [url](#); US Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 06/2020, [url](#)

⁶⁷ Inkyfada (Poletti A.), 26/11/2020, [url](#)

⁶⁸ FTDES, 08/10/2020, [url](#)

⁶⁹ US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor 11/03/2020, [url](#)

6. Opvolging op het grondgebied

6.1. Begeleidingsprogramma's

IOM België geeft aan dat het voor de re-integratieprogramma's nauw met de Tunesische autoriteiten samenwerkt.⁷⁰ DVZ verwijst naar het generieke programma onder leiding van Fedasil en voegt eraan toe dat daarnaast ook *special needs* (re-integratiesteun) voor kwetsbare personen in het kader van gedwongen terugkeer voorzien kunnen worden.⁷¹

Volgens een rapport van LEMMA, het gemeenschappelijke project van Tunesië en de EU rond arbeidsmigratie, mobilisatie van de diaspora en de re-integratie van teruggekeerde Tunesiërs, bestonden er in 2017-2018 een twaalfstal programma's van verschillende actoren die moeten bijdragen tot de re-integratie van teruggekeerde Tunesiërs. Alle werken volgens hetzelfde basisprincipe: De migrant krijgt voor zijn reis naar zijn land een financiële hulp uitgekeerd, de terugkeerhulp. Eenmaal terug in Tunesië krijgt hij een tweede som, de re-integratiehulp. Deze hulp wordt naargelang het geval toevertrouwd aan instellingen van de betrokken lidstaten, ngo's, Tunesische overheidsinstellingen of verenigingen die de terugkeerder voor zijn vertrek bijstaan en die hem na zijn aankomst gedurende een periode van maximaal een jaar ondersteunen bij de uitvoering van zijn economisch re-integratieproject.⁷²

België is al in 1984 begonnen met de vrijwillige begeleide terugkeer, eerst onder leiding van IOM en later onder die van Fedasil. Tot 2005 bestond het programma (*Return and Emigration of Asylum Seekers ex-Belgium, REAB*) uitsluitend uit de betaling van de vlucht en een premie van 250 euro in cash. Sinds 2006 komt daar nog hulp voor de re-integratie bij die door IOM en Caritas wordt voorzien.⁷³

De re-integratiepremies worden niet in cash aan de migranten gegeven, maar aan de lokale partners die daarmee de nodige betalingen uitvoeren. Deze premies moeten normaal binnen de zes maanden na terugkeer worden gebruikt, maar de partnerorganisatie mag gedurende maximaal een jaar begeleiding aanbieden.⁷⁴ De hulp wordt in natura geboden, er zijn meerdere niveaus. De basis is een materiële bijstand ten belope van 700 euro voor personen die ooit een asiel- of regularisatieaanvraag hebben ingediend, ongeacht of zij al dan niet zijn afgewezen. Daarbovenop komt nog een extra steunbedrag van 1.500 euro voor asielzoekers tijdens hun procedure of tijdens de periode van 30 dagen na een bevel om het grondgebied te verlaten. Dit bedrag wordt bekostigd door het Europese Migratiefonds (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF).⁷⁵

Tegelijkertijd is er ook re-integratiesteun ten bedrage van 500 tot 1.500 euro, die toegankelijk is voor iedereen die aan de kwetsbaarheidscriteria voldoet. Om deze extra steun te bieden, verwijst de terugkeerconsulent naar de individuele situatie van de persoon. Er wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met zwangere vrouwen, mensen met gezondheidsproblemen, slachtoffers van mensenhandel, bejaarden, enz. Van dit bedrag kunnen bijvoorbeeld medische kosten worden betaald, maar ook de maatregelen die nodig zijn voor een nieuwe start zoals een tijdelijke woonst of psychologische hulp. Hierbij zijn Caritas en IOM de partners van Fedasil voor de realisatie.⁷⁶

⁷⁰ IOM, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021

⁷¹ DVZ, e-mail, 21/01/2021

⁷² LEMMA (Muyle M.), 2017, [url](#), p. 6

⁷³ LEMMA (Muyle M.), 2018, [url](#), p. 10

⁷⁴ LEMMA (Muyle M.), 2018, [url](#), p. 11

⁷⁵ LEMMA (Muyle M.), 2018, [url](#), p. 11

⁷⁶ LEMMA (Muyle M.), 2018, [url](#), p. 11

6.2. Overzicht van gemelde problemen

Het rapport van REACH van 2018 toont aan dat het hoofdprobleem voor terugkeerders bij de ongunstige socio-economische situatie ligt. Er is sprake van het "opnieuw in dezelfde situatie verkeren", werkloosheid of toch onzekere werkgelegenheid, armoede en in enkele gevallen ook schulden.⁷⁷ Vooral in de eerste periode na terugkeer is er een relatief hoge afhankelijkheid van de eigen familie in Tunesië. De economische uitdagingen zijn groter indien er weinig tijd was om de terugkeer voor te bereiden en zeker indien de terugkeer onvrijwillig was. De meerderheid van de respondenten in dit onderzoek hebben aangegeven dat de familie niet blij was met de terugkomst. Andere problemen zijn de negatieve instelling van de maatschappij tegenover de terugkeerders en het gevoel om niet te worden geaccepteerd. Slechts enkele van de bevraagden hebben aangegeven dat zij ook wettelijke beperkingen hebben ondervonden, met name de onmogelijkheid om nog voor de overheid te werken of legaal naar Europa te reizen na een vrijwillige of gedwongen terugkeer.⁷⁸

Dezelfde bron heeft het ook over de toekomstige intenties om opnieuw te emigreren, en bijna twee derden van de respondenten waren dit van plan. Hun motieven waren vooral de werkloosheid en het gevoel een economische last te zijn voor de familie. Bij de gedwongen terugkeerders was de bereidheid om opnieuw een reis te wagen iets groter.⁷⁹

Eveneens in het rapport van REACH werd gepeild naar de manier waarop zij zouden willen reizen, legaal of illegaal. Legaal reizen genoot een lichte voorkeur op een clandestiene trip, maar bijna evenveel zagen voor zichzelf een derde weg, namelijk een huwelijk met een Europese burger of langer verblijven dan de duur van het visum.⁸⁰ Een van de respondenten was al een nieuwe emigratie aan het plannen, vier hadden de intentie om te vertrekken zodra de gelegenheid zich zou voordoen. Niet minder dan negen terugkeerders hadden al een tot vier nieuwe emigratiepogingen ondernomen.⁸¹

⁷⁷ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 42-45

⁷⁸ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 43

⁷⁹ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 44

⁸⁰ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 45

⁸¹ REACH, Mercy Corps, 12/2018, [url](#), p. 45

Samenvatting

De emigratie vanuit Tunesië naar Europa is al sinds de onafhankelijkheid een permanent gegeven. Reeds in de jaren zestig van de twintigste eeuw bestonden er migratieovereenkomsten met verschillende Europese landen, waaronder ook België. Na de revolutie van 2011 kende de irreguliere migratie over zee een sterke toename. Deze vorm van migratie blijft ook vandaag voor een belangrijke instroom zorgen die vooral op Italië is gericht.

Zowel de Tunesische Grondwet als een aantal andere wetten garanderen de vrijheid om het land te verlaten en om terug te keren. Wie op een geldige manier reist, maar in het buitenland in de illegaliteit verzeild is geraakt, wordt niet gestraft bij terugkeer. Reizen naar het buitenland zonder geldige identiteitsdocumenten is in principe strafbaar.

De EU heeft een raamakkoord met Tunesië over de controle van de buitengrenzen, de sturing van de migratie en de terugname van Tunesische staatsburgers. Ook een reeks Europese landen hebben met de Tunesische staat migratieovereenkomsten gesloten. België heeft een MOU met Tunesië over onder andere de terugname van Tunesische staatsburgers gesloten. De inhoud van dit document is vertrouwelijk.

De cijfers voor de vrijwillige en gedwongen terugkeer van Tunesische burgers in 2019 en 2020 zijn laag: slechts tien vrijwillige terugkeerders in twee jaren volgens IOM. DVZ meldt tussen januari 2019 en eind september 2020 28 gedwongen terugkeerders.

Wie vrijwillig terugkeert kan aanspraak maken op een terugbetaling van de reiskosten, een terugkeerpremie en re-integratiehulp. Voor kwetsbare profielen gelden gunstigere voorwaarden. De re-integratiehulp na aankomst in Tunesië is beperkt in de tijd.

Er zijn geen indicaties in de geraadpleegde bronnen dat vrijwillig of gedwongen terugkerende Tunesiërs slachtoffer worden van lichamelijke mishandeling of langdurige opsluiting. Verbale agressie door de controlerende instanties aan de grens en kortstondige opsluiting komt volgens een bron wel voor.

Het hoofdprobleem voor terugkeerders is de socio-economische situatie: het is niet evident om werk te vinden en om niet afhankelijk te zijn van familieleden. Veel terugkeerders zijn van plan om Tunesië opnieuw te verlaten omdat zij hun situatie als uitzichtloos ervaren.

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), e-mail, 29/11/2019, 21/01/2021, infodesk@ibz.fgov.be

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) België, e-mail, 30/10/2020, 08/02/2021, iombrussels@iom.int

Schriftelijke en audiovisuele bronnen

24 heures, *L'Italie et la Tunisie signent un accord*, 09/02/2017, <https://www.24heures.ch/monde/italie-tunisie-signent-accord/story/26314152> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Amnesty International, *Tunisie*, s.d., <https://www.amnesty.org/fr/countries/middle-east-and-north-africa/tunisia/> [geraadpleegd op 11/02/2021]

CGVS-Cedoca, *COI Focus Tunisie - Le retour des ressortissants tunisiens soupçonnés d'activités liées au terrorisme*, 21/05/2019, <https://cgra-cgvs.spaas.gcloud.belgium.be/sites/dossier/countries/tunisia/cd/COI%20Focus%20Tunisie.%20Le%20retour%20des%20ressortissants%20tunisiens%20soupçonnés%20d'activités%20liées%20au%20terrorisme.pdf> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Code Pénal, Edition revue et corrigée le 9 février 2015, in Imprimerie Officielle de la République Tunisienne, s.d., <http://www.legislation.tn/sites/default/files/codes/Penal.pdf> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), *Omzetting van de Asielprocedurerichtlijn*, 21/03/2018, <https://www.cgvs.be/nl/actueel/omzetting-asielprocedurerichtlijn-belgisch-recht> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Commission Européenne, *Déclaration conjointe pour le Partenariat de Mobilité entre la Tunisie, l'Union Européenne et ses Etats membres participants*, 03/03/2014, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/international-affairs/general/docs/declaration_conjointe_tunisia_eu_mobility_fr.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]

Commission Européenne, *L'UE et la Tunisie commencent des négociations en vue de faciliter la délivrance de visas et la réadmission*, 12/10/2016, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_16_3394 [geraadpleegd op 11/02/2021]

Commission Européenne, *L'UE et la Tunisie établissent leur partenariat de mobilité*, 03/03/2014, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_14_208 [geraadpleegd op 11/02/2021]

Constitution de la République Tunisienne, in Journal Officiel de la République Tunisienne, 20/04/2015, <http://www.legislation.tn/sites/default/files/news/constitution-b-a-t.pdf> [geraadpleegd op 11/02/2021]

European Asylum Support Office (EASO), *Latest Asylum Trends*, 10/2020, <https://www.easo.europa.eu/latest-asylum-trends> [geraadpleegd op 11/02/2021]

European Migration Network, *Agreement on migration and return signed by Belgium and Tunisia*, 17/07/2018, <https://emnbelgium.be/news/agreement-migration-and-return-signed-belgium-and-tunisia> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Eurostat, *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex - annual aggregated data (rounded)*, online data code: MIGR_ASYAPPCTZA, 25/02/2021 [laatste update], <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYAPPCTZA_custom_614421/default/table?lang=en [geraadpleegd op 26/02/2021]

Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (Fedasil), *Vrijwillige terugkeer*, s.d., <https://www.vrijwilligeterugkeer.be/nl> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Forum Tunisien pour les Droits Economiques et Sociaux (FTDES) [website], s.d., <https://ftdes.net/> [geraadpleegd op 11/02/2021]

Forum Tunisien pour les Droits Economiques et Sociaux (FTDES), *Quel est le contenu du récent accord entre la Tunisie et l'Italie ? Les associations italiennes et tunisiennes présentent des instances d'accès aux dossiers*,

- 08/10/2020, <https://ftdes.net/quel-est-le-contenu-du-recent-accord-entre-la-tunisie-et-litalie-les-associations-italiennes-et-tunisiennes-presentent-des-instances-dacces-aux-dossiers/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Human Rights Watch (HRW), *Tunisia*, s.d., <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/tunisia> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Il Fatto Quotidiano, *Migranti, Di Maio in Tunisia: "Chi arriva in Italia in maniera irregolare sarà rimpatriato"* [video], 17/08/2020, <https://www.ilfattoquotidiano.it/2020/08/17/migranti-di-maio-in-tunisia-per-chi-arriva-in-italia-in-mania-irregolare-il-rimpatrio-e-lunico-esito/5902712/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Inkyfada (Mzalouat H.), *Comment l'Europe contrôle ses frontières en Tunisie*, 20/03/2015, <https://inkyfada.com/fr/2020/03/20/financements-ue-tunisie-migration/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Inkyfada (Poletti A.), *En Italie, L'Expulsion Opaque Des Migrant.es Tunisiennes*, 26/11/2020, <https://inkyfada.com/fr/2020/11/26/expulsion-italie-tunisie/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Inkyfada [website], s.d., <https://inkyfada.com/fr/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- LEMMA (Muyle M.), *Cartographie Des Acteurs Et Des Dispositifs Européens De La Réinsertion Des Migrants Tunisiens De Retour*, 2018, http://www.lemma.tn/wp-content/uploads/2019/05/Rapport_CartographieDispositifsRetourTn_LemmaOfii_2017.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]
- LEMMA (Muyle M.), *Problématique des migrants de retour Rapport préliminaire de situation et pistes de réflexion*, 2017, http://www.lemma.tn/wp-content/uploads/2017/12/RapportPr%c3%a9liminaire_MigrantsRetour_LEMMA_C3.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]
- LEMMA, *Retour et réinsertion en Tunisie : environnement économique et social, cadre juridique et institutionnel*, 2017, http://www.lemma.tn/wp-content/uploads/2017/12/Rapport_EnvironnementRetourTn_LemmaOfii_2017.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Loi No. 1975-40 du 14 mai 1975, relative aux passeports et aux documents de voyage*, in *Le Centre pour la gouvernance du secteur de la sécurité -Genève (DCAF), Législation du secteur de la sécurité en Tunisie*, s.d., <https://legislation-securite.tn/fr/node/45002> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Notenwechsel betreffend den Abschluß eines Abkommens zwischen Österreich und Tunesien über die Heimbeförderung tunesischer und österreichischer Staatsangehöriger*, Zl. 5082-A/65, in *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*, , 13/08/1965, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1965_255_0/1965_255_0.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]
- REACH, Mercy Corps, *Tunisia, country of emigration and return. Migration dynamics since 2011*, 12/2018, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/reach_tun_report_tunisian_country_of_emigration_and_return_december_2018.pdf [geraadpleegd op 11/02/2021]
- RTBF (Touriel A.), *Pourquoi les accords de rapatriement entre la Belgique et les pays tiers sont-ils secrets?*, 29/11/2018, https://www.rtbf.be/info/belgique/detail_pourquoi-les-accords-de-rapatriement-entre-la-belgique-et-les-pays-tiers-sont-ils-secrets?id=10085053 [geraadpleegd op 11/02/2021]
- RTBF, *Asile et migration : la Belgique signe un accord avec la Tunisie*, 17/07/2018, https://www.rtbf.be/info/belgique/detail_asile-et-migration-la-belgique-signe-un-accord-avec-la-tunisie?id=9974769 [geraadpleegd op 11/02/2021]
- UN Committee Against Torture (CAT), *Concluding observations on the third periodic report of Tunisia*, 10/06/2016, https://www.refworld.org/publisher_CAT,TUN,58bedf154,0.html
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Operational Data Portal – Italy, Most common nationalities of sea arrivals (since 1 January 2020)*, s.d., <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5205> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, *2019 Country Reports on Human Rights Practices, Tunisia*, 11/03/2020, <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/tunisia/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- US Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, *2020 Trafficking in Persons Report, Tunisia: Tier 2*, 06/2020, <https://www.state.gov/reports/2020-trafficking-in-persons-report/tunisia/> [geraadpleegd op 11/02/2021]
- Wouters J., Vidal M., *Het Arbeidsmigrantenverdrag van de Verenigde Naties: onbekend en onbemind?*, 2005, <https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/opinies/Arbeidsmigranten.pdf> [geraadpleegd op 11/02/2021]